

Original scientific paper
UDC 931:61/616.31/497.1

Velimir VULIKIĆ (Domžale)

Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Slovenije, Ljubljana

OSNIVANJE I RAD DRUŠTVA ZUBNIH LEKARA DRAVSKE BANOVINE TE NJEGOVA SARADNJA SA SAVEZOM STOMATOLOŠKIH DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE*

Slovenački zubni lekari su se prvi put organizovali godinu dana posle I svetskog rata, kada su 26.XI 1919. god. osnovali "Društvo zubnih lekara za Sloveniju i Istru u Ljubljani," kako su ga u početku nazivali.

Osnivači društva su bili: dr Alojzij Praunseis, dr Edvard Bretl, dr Avgust Schweiger, dr Gustav Rodoschegg i dr Hinko Dolenc iz Ljubljane, dr Bela Štuhec iz Ptuja, dr Ivan Eržen i dr Edvard Globočnik iz Kranja, dr Anton Schwab iz Celja i dr Winerreiter iz Sevnice.

Društvo je osnovano sa ciljem da "štiti staleške i ekonomske interese članstva i unapređuje zubnozdravstvenu struku," kako su u obrazloženju naglasili na osnivačkoj skupštini, koja je održana u dvorani ljubljanskog Magistrata. Neposredno posle skupštine su se učlanili novi, ali još uvek malobrojni zubni lekari.

Prvi predsednik društva postao je inicijator stvaranja tog društva dr Alojzij Praunseis, vlasnik jedne od najvećih zubnih ordinacija u Ljubljani, podpredsednik dr Bela Štuhec, tajnik dr Hinko Dolenc i blagajnik dr Avgust Schweiger. Kasnije su predsednici bili: dr Ivan Verčon, dr Josip Tavčar, dr Anton Logar, dr Lojze Brenčič, dr Franc Logar, a pred kraj stare Jugoslavije dr Rober Hlavaty. Društvo je imalo sve potrebne organe. Odbor društva svake je godine sazivao skupštine, a u međuvremenu održavao česte sednice na kojima su rešavali svu brojnu problematiku. Na sednicama i skupštinama su neprestano imali na dnevnom redu pitanje prodiranja zubnih tehničara i drugih nekvalifikovanih osoba u područje rada zubnih lekara.

*Saopšteno na Naučnom skupu "Značaj i uloga III sveslavenskog liječničkog kongresa održanog u Splitu 5-8. X 1930. godine" u Splitu 5. X 1990.godine.

Ubrzo po osnivanju društvo je promenilo ime u "*Društvo zubnih lekara za Sloveniju*," a posle stvaranja banovina 1929. god. u "*Društvo zubnih lekara Dravske banovine*".¹

Društvo je saradivalo sa Lekarskom komorom Slovenije, pa su u Komori zastupali interese društva dr A. Praunseis, dr J. Tavčar, dr V. Kac i dr V. Hudelist, a kasnije i dr L. Brenčič. Kroz komoru su zubni lekari ostvarivali svoj program na području zapošljavanja, zabrane rada nekvalifikovanim osobama u struci, zabrane zapošljavanja inostranim zubnozdravstvenim radnicima, nostrifikaciji diploma izrade zakonskih propisa i dr.²

Društvo je tesno saradivalo sa Zdravstvenim odsekom banovine, a preko Komore ili neposredno i sa Ministarstvom za narodno zdravlje i socijalnu politiku. Društvo je uspeo kod vlasti isposlovati zabranu rada putujućim zubnim lekarima kao i to da zubni terapeut ne može imati više od jedne zubne ordinacije.

Društvu i Lekarskoj komori je veoma mnogo vremena i truda oduzimao neprekidni nadzor nad radom dentista i zubnih tehničara. Prvi dentisti su se naime u Sloveniji pojavili krajem 1926. godine. To su bili Emanuel Hoppe, Ernest Koder, Pavle Vrankar, Ferdinand Palovec, Filip Ogrič, Franc Holzhaecker i Ivan Novak. Svi su za dokaz stručne naobrazbe podneli Ministarstvu zdravlja svedočanstva privatne Dentističke škole dentiste Oskara Klingera iz Münchena. U Ministarstvu su na pojavu dentista u Sloveniji gledali sa simpatijama. Lekarskoj komori Slovenije Ministarstvo je preporučilo da ih primi u svoje članstvo, ali je to suprotstavljanjem društva bilo otklonjeno. Šta više, društvo je preko Komore protestiralo protiv tolerancije i naklonjenosti Ministarstva prema tim, kako su ih naveli u protestu "zubnim tehničarima, koji su dobili pravo rada u ustima." U vezi sa tim se društvo obratilo za podršku lekarskim komorama u Beogradu, Sarajevu i Zagrebu. U pismu su, između ostalog naglasili: "U sadašnjoj hiperprodukciji lekara bi prijem dentista u lekarske komore jako ugrozio interese lekarskog staleža." Nasuprot svim tim nastojanjima društva i Komore vlasti su dentistima krajem iste godine odobrile otvaranje zubnih ordinacija.³ Od tada se borba za monopolski rad u zubnom zdravlju proširuje i na dentistički stalež, a ona traje sve do početka rata 1941. god. i kasnije.

Slovenački zubni lekari (oni nisu pristajali da budu nazivani stomatolozima, jer su smatrali da do tog naziva treba u struci napraviti nekoliko koraka više) su bili inicijatori pripreme i izdavanja prvog zubnozdravstvenog zakona u državi. Sa kolegama iz Zagreba i Beograda izradili su nacrt Zakona o lekarima specijalistima za bolesti usta i zuba i o zubnim tehničarima, koji je Ministarstvo zdravlja 18.XI 1930. god. sa delimičnim korekcijama usvojilo. Tim zakonom je zubnim tehničarima zabranjen rad sa pacijentima kada se vršila priprema za izradu protetičkog rada u ordinaciji, koji je do tada važeći zakon iz 1892. god. dozvoljavao. Zakon je ozlovoljio zubne tehničare zato što im je zabranio saradnju sa lekarima nespacijalistima, što im je osetno povećao godine učenja i rada kao pomoćnika i zaoštrio uslove dodele koncesije za njihov samostalan rad.

U to vreme je društvo delegiralo svoga predsednika dr Josipa Tavčara u Banovinsko sanitetsko veće, i u Ministarstvo zdravlja u Komisiju za reviziju

dokumenata brojnih novih dentista-tehničara, te dr Antona Logara u beogradsku Ispitnu komisiju za zubne tehničare.⁴

Članstvo u društvu je postojalo sve brojnije. Zato su 1933. god. osnovane Podružnice u Mariboru, Celju, Kranju i Novom Mestu. Na čelu tih podružnica bili su istaknuti zubni lekari.⁵ Iste godine su, po uzoru i iskustvima čehoslovačkih lekara, u Beogradu osnovali Kreditnu sanitetsku zadrugu kao finansijski i ekonomski centar jugoslovenskih lekara, farmaceuta i veterinara. Zadruga je osnovana sa ciljem da posreduje u isplaćivanju neplaćenih dugovanja svojih članova, da nudi kredit, da im nabavlja životne namirnice i profesionalne potrebe, da obavlja sve vrste osiguranja i obezbedi administrativne usluge. U njenom sastavu je bio Dentalni osek, koji je snabdevao zubne ordinacije zubnozdravstvenim artiklima. Sledeće godine je u Ljubljani počelo da radi preduzeće "Dentalia", a kasnije i "Dental Golob." S obzirom da se ubrzo otkrilo da su domaći zubnozdravstveni artikli bili dosta skuplji od onih u inostranstvu, zubnozdravstveni radnici su tu robu radije nabavljali u drugim državama, što je primoralo naše prodavnice da se preusmere na trgovinu i servisiranje drugih grana medicime.⁶

"Društvo zubnih lekara Dravske banovine" je 1937. god. tražilo od vlasti da se osnuje Stomatološka klinika u sastavu Opšte bolnice u Ljubljani koju je inače preduzdao zakon o bolnicama. Tada je naime u državi postojala takva klinika samo u Beogradu, a od 1939. god. i u Zagrebu.

Zahtev za osnivanje stomatološke klinike ili odeljenja su zubni lekari opravdavali time što je internistima često potrebno stručno mišljenje zubnog lekara, pogotovu kad se radi o dijagnosticiranju i lečenju kakve hronične sistemske bolesti. Klinika je bila potrebna i sa stanovišta edukacije lekara, pre svega stažista, za obavljanje specijalizacije lekara za zubnozdravstveni poziv i druge potrebe. Nasuprot obećanjima vlasti, klinika je počela da radi tek posle svršetka II svetskog rata.

Društvo je brinulo i o organizovanom praćenju novosti u struci svojih članova, kako nebi zaostajali za drugim zemljama. To su postizali individualnim praćenjem literature, naročito strane i organizovanjem stručnih predavanja i demonstracija. Većina predavača bili su inostrani stručnjaci, kao na primer dr Köhler iz Kölna, dr Fischer i dr Marola iz Rostocka i brojni austrijski nastavnici. Od domaćih predavača su se naročito isticali dr Juraj Kallay, dr France Logar, dr Lojze Brenčič iz Ljubljane i dr Schnur iz Beograda.⁸

U dvadesetim godinama su među zubnim lekarima u svetu vladali različni, često suprotni pristupi u metodologiji i tehnici lečenja bolesti pulpe. Jedni su negirali opravdanost lečenja zubnog korena pod izgovorom da se na takav način ugrožava opšte stanje zdravlja bolesnika. Takvo mišljenje su zastupali i američki zubni lekari koji su radikalno ekstrahirali, ne samo gangrenozne zube, nego i zube sa arteficialno ekstrahiranom pulpom. Tvrdili su da je dezinfekcija periapeksne regije nemoguća. Drugi su lečili samo zube sa jednim korenom, a treći su bili optimisti i lečili su sve zube sa obolelom pulpom (razume se one sa više korenova amputacijom pulpa).

Da bi napravili red i izradili neku doktrinu u lečenju zuba s obolelom pulpom i periapeksnim procesima međunarodna organizacija zubnih lekara FDI je u Parizu osnovala Komisiju za naučno istraživanje. Komisija je raspisala novčanu nagradu za

najbolji metod lečenja zuba sa obolelom pulpom, koju je obećala dodeliti na najavljenom Međunarodnom kongresu zubnih lekara avgusta meseca 1927. god. u Kopenhagenu.

U vezi sa tim je odbor Društva zubnih lekara Slovenije naručio svojim članovima da u saradnji sa lekarima opšte prakse i bakteriolozima proučavaju problem sterilizacije i lečenja zuba sa obolelom pulpom, te svoja zapažanja i predloge dostave društvu.⁹ S obzirom da velikog odziva na taj raspis nije bilo, u Parizu su ponovo raspisali takmičenje zubnih lekara sveta, te dali neka konkretnija stručna i organizacijska uputstva. Ipak su rezultati tog velikog projekta bili veoma skromni.

Slovenački zubni lekari, u zajednici sa drugim društvima u zemlji, mnogo su truda uložili u osnivanju Saveza stomatoloških društava Jugoslavije i u kasnijem njegovom radu, o čemu je bilo govora u jednom mom referatu.

Društvo je do osnivanja Saveza 1933. god. aktivno saradivalo sa svim do tada postojećim društvima, klubovima i sekcijama u zemlji, a kasnije su se te aktivnosti usmerile prema Savezu sa kojim i preko kojeg su rešavana mnoga pitanja od opšteg interesa za jugoslovensko zubno zdravstvo. Ipak se može reći da je glavna preokupacija društva i Saveza bila u sređivanju odnosa među profilima zubnozdravstvenih radnika i sprečavanju agresivnog pritiska nekvalifikovanih lica na obavljanje poslova terapije u zubnoj ordinaciji. Ta zajednička borba jugoslovenskih zubnih lekara ih je zbližavala, a njezini, istina nepotpuni rezultati, doprinosili su napretku struke i njenom približavanju nivou kakav je tada bio u mnogim zemljama Evrope.

Slovenački zubni lekari su bili saorganizatori sva četiri kongresa i mnogih sastanaka Saveza. U pripremi II kongresa 1934. god. na Bledu glavni deo posla su obavili lekari domaćini. Imamo podatke da su u Organizacijskom odboru bili: dr Anton Slivnik, dr France Logar, dr Juraj Kallay i još neki drugi.

Koliko su se zalagali za stvaranje zajedničke organizacije govori i činjenica da su se još u početku 1932. god. u Beogradu, na sastanku jugoslovenske Komisije za reviziju zubnotehničkih koncesija i molbi, dogovarali sa kolegama iz drugih društava da aprila meseca iste godine sazovu Osnivačku skupštinu, koja bi bila u Zagrebu, a da Uprava novog Saveza bude u Ljubljani. Kada je napokon sledeće godine osnovan Savez, u njegove organe bili su izabrani i sledeći slovenački zubni lekari: dr Anton Logar, dr Robert Hlavaty, dr Srećko Pucher, dr Egon Bassin i dr Juraj Kallay,¹⁰ a kasnije i dr Lojze Brenčić, dr Rudolf Kac, dr Josip Tavčar i još neki drugi.

"Društvo zubnih lekara Slovenije" je najstarije društvo te grane medicine u Jugoslaviji. Organizovano je po uzoru i na iskustvima austrijskih, čehoslovačkih i nemačkih društava u čijim sredinama su brojni slovenački lekari sticali specijalistička i dopunska znanja te imali neprekidne veze i brojne prijatelje.

Sva zubnozdravstvena politika u vremenu Kraljevine Jugoslavije je stvarana po dogovoru, pre svega između tada najbrojnijih i najjačih zubnozdravstvenih organizacija Slovenije, Hrvatske i Srbije, koji su sačinjavali većinu u Savezu stomatoloških društava Jugoslavije.

NAPOMENE:

- ¹Hlavaty R., *Petnaest let Društva zubnih zdravnikov Slovenije*. Stomatološki glasnik, 1935, 1, 26-30.
²Smerdu F., *Sto let slovenskega zdravniškega društva*. Poslanstvo slovenskega zdravnika, Ljubljana, 1965, 21-25. - ³*Protest Zdravniške zbornice in Društva zubnih zdravnikov Slovenije zoper uvajanja poklica dentista Ministarstvu zdravlja 3.III 1927*. Glasilo Zdrav. zbornice Slovenije, 1927, 102-106. - ⁴Zapisnik s seje odbora Zdravniške zbornice Slovenije 7.VII 1932. Glasilo Zdrav. zbornice, 1932, 68, 69. - ⁵Zapisnik s skupščine Društva zubnih Zdravnikov Dravske banovine 19.III 1933. Glasilo Zdrav. zbornice, 1933, 79-85. - ⁶Kreditna sanitetna zadruga. Zdravstveni vestnik, 1934, 5, 215-511. - ⁷Kallay J., *Bolnica brez oddelka za zobe*. Jutro, 1937, 11, 3. - ⁸Ibidem. - ⁹*Apel Društva zubnih zdravnikov Slovenije svojemu članstvu 28.III 1927*. Glasilo Zdrav. zbornice 1927, 128. - ¹⁰Zapisnik sa I Jugoslovenskega kongresa stomatologov. Glasilo Zdrav. zbornice, 1933, 2-13. - ¹¹Vulikić V., *Osnivanje i rad Saveza stomatoloških društava Jugoslavije te njegova saradnja sa Sveslavenskim savezom stomatoloških društava*. Acta hist. med. stom. pharm. med. vet., Beograd, 1991, 31, 1-2, 71-76.

Velimi: VULIKIĆ (Domžale)

Wissenschaftliche Gesellschaft für die Geschichte der Gesundheitskultur Sloweniens, Ljubljana

ZAHNÄRZTEVEREIN IN SLOWENIEN IN JUGOSLAWIEN

Lectüre: *Die Geschichte der Stomatologie; Der Zahnärzterein in Slowenien in Jugoslawien*

Der Zahnärzterein in Slowenien ist der älteste Verein dieses Medizinzweiges in Jugoslawien. Er ist nach dem Vorbilde und auf deutschen Vereinen organisiert, in deren Mitte zahlreiche slowenische Ärzte speziel und zusätzliche Kenntnisse erreicht und unaufhörliche Verbindungen und zahlreiche Freunde gehabt haben.

Der Verein arbeitet mit der Ärztlichen Kommore, dem Ärzterein und anderen Institutionen zusammen schon von allem Anfang. Da ging um die Verwirklichung der Ordnung im Fach und der Verein hat ihn (den Fach) als solchen dem Niveau des Faches der anderen europäischen Länder angenähert. Dabei eroberte er gewisse Resultate, auf welchen sich die nachkriegliche Stomatologie realisiert und gebaut hat.

Die ganze zahnärztliche Politik in Altjugoslawien formierte sich nach der Besprechung, vor allem zwischen den zahlreichsten und stärksten zahnärztlichen Organisationen Sloweniens, Kroatiens und Serbiens, die Mehrheit im Bunde der stomatologischen Vereine Jugoslawiens ausmachten.

(Rad je primljen u Uredništvu 20.XII 1990. god.)